כמה חודשים מלאים יש בשנה?

ערכין ח: – י. · סוגיית הלוח בציורים · לפי סדר המשנה והגמרא, על פי רש"י

קודם כול: הלבנה והלוח

חודש לבנה, ממולד למולד: 29½ יום

(29 יום, 12 שעות ו-793 חלקים – רש"י)

אבל חודש בלוח הוא ימים שלמים:

מלא · 30	חסר · 29	= 59 יום

= שני חודשי לבנה, בקירוב

"חודש מעובר" שבמשנה = חודש מלא, של 30 יום (רש"י)

שנה "כסדרן"

מלא, חסר, מלא, חסר…

תשרי	מרחשון	כסלו	טבת	שבט	אדר	ניסן	אייר	סיון	תמוז	אב	אלול	
30	29	30	29	30	29	30	29	30	29	30	29	= 354 יום

6 מלאים + 6 חסרים

1 המשנה

ח:

"אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברים בשנה, ולא נראה יתר על שמונה"

רב הונא

"לא נראה לחכמים לעבר יתר על שמונה"

עד 8 מלאים בשנה (ולפחות 4 מלאים – כעולא)

שמונה מה?

עולא

"לא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה"

עד 8 חסרים – ולכן "אין פוחתין מארבעה" מלאים

2 משנים את מספר המלאים – ראש השנה זז

ח: – ט.

כל מלא נוסף ← ראש השנה נדחה ביום | **כל חסר נוסף ← ראש השנה מקדים ביום**

דוגמת רש"י: השנה מולד תשרי בתחילת ליל שבת (ור"ה בשבת), ומולד תשרי הבא – ביום ד'. באיזה יום ייקבע ראש השנה הבא?

מלאים בשנה	א'	ב'	ג'	ד' יום המולד	ה'	ו'	שבת	רב הונא	עולא
3 (3 מלאים · 9 חסרים · 351 יום)			ר"ה				ר"ה 3 ימים לפני יום המולד "מייתרא סיהרא תלתא יומי"	✗ (אבל ראו ⑦)	✗ (אבל ראו ⑦)
4 (4 מלאים · 8 חסרים · 352 יום)				ר"ה			ר"ה 2 ימים לפני יום המולד "מייתרא תרי יומי"	✓ רק אם אשתקד מעוברת ועיבורה 30 יום	✓ רק אם אשתקד מעוברת ועיבורה 30 יום
5 (5 מלאים · 7 חסרים · 353 יום)				ר"ה			ר"ה יום אחד לפני יום המולד	✓	✓
6 (6 מלאים · 6 חסרים · 354 יום)			ר"ה ביום המולד	ר"ה			"כסדרן" – אחד מלא ואחד חסר	✓	✓
7 (7 מלאים · 5 חסרים · 355 יום)			ר"ה יום אחד אחרי יום המולד				ר"ה	✓	✓ "הא שבעה עבדינן"
8 (8 מלאים · 4 חסרים · 356 יום)			ר"ה 2 ימים אחרי יום המולד "קדים אתי תרי יומי"				ר"ה	✓ רק אם אשתקד מעוברת ועיבורה 29 יום	✗ לעולם לא
9 (9 מלאים · 3 חסרים · 357 יום)			ר"ה 3 ימים אחרי יום המולד "קדים אתי סיהרא תלתא יומי"				ר"ה	✗	✗

✓ = מותר רק בתנאי – ההסבר בסעיף ③. "קדים אתי סיהרא" = הלבנה החדשה באה לפני ר"ה. "מייתרא סיהרא" = הלבנה הישנה נשארת אחרי ר"ה.

למה זה מפריע? "ומרנני עלמא בתר רבנן למימר: כל מה דבעו עבדי" (רש"י). חשבון סכמטי לפי רש"י, לשנה של 12 חודש, לפני קיזוז עיבור אשתקד (③); תוספות מדייקים לפי שעות המולד והראייה.

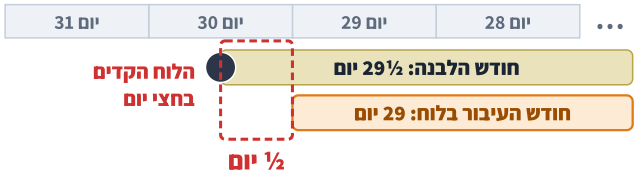
3 "השתא נמי... תרי יומי!" – ושני ימים זה בסדר?

9 נפסל, כי ראש השנה מתרחק 3 ימים מהמולד. אבל גם ב-8 הוא מתרחק יומיים! התשובה: השנה שעברה הייתה מעוברת, וחודש העיבור כבר הזיז חצי יום.

רב הונא · 8 מלאים

? "השתא נמי קא קדים אתי תרי יומי!"
ב-8 מלאים ר"ה נדחה יומיים אחרי המולד

1 אשתקד שנה מעוברת, וחודש העיבור נקבע חסר – 29 יום

"דל ירחא מליא בהדי ירחא חסירא"

2 השנה: 8 מלאים – ר"ה 2 ימים אחרי המולד

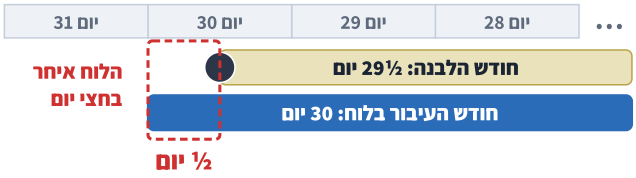

"לא אדעתייהו דאינשי"
על יום אחד אנשים לא תמהים ולא מרננים (רש"י)

עולא · 8 חסרים

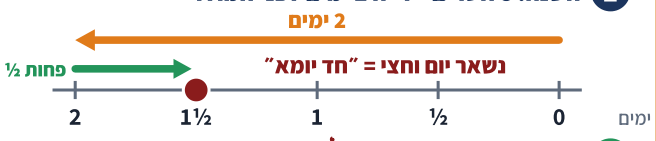
? "השתא נמי קא מייתרא תרי יומי!"
ב-8 חסרים ר"ה מקדים יומיים לפני המולד

1 אשתקד שנה מעוברת, וחודש העיבור נקבע מלא – 30 יום

"דל ירחא חסירא בהדי ירחא מליא"

2 השנה: 8 חסרים – ר"ה 2 ימים לפני המולד

"איתחזויי איתחזי, ואנן לאו אדעתין"
הציבור סבור: הלבנה נראתה לבית דין, ואנחנו לא טרחנו לראותה (רש"י)

במאי קמיפלגי?

כמה ימים יש בחודש העיבור? (ברייתא, ט:)

- **רבן שמעון בן גמליאל:** "חודש" – 29 או 30 ← רב הונא: כשהעיבור 29, אפשר 8 מלאים
- **תנא קמא:** "שלשים" – 30 ← עולא: עיבור של 29 אין, ולכן 8 מלאים לעולם לא

רש"י: המעוברת היא השנה שלפניה, כי רישא של המשנה (4 מלאים בלבד) אינה מתאימה לשנה מעוברת. תוספות: השנה הזו עצמה היא המעוברת.

4 קושיה מברייתא: באיזה יום בשבוע חל ראש השנה?

ט:

"אין עצרת חלה אלא ביום הנף, ואין ראש השנה חלה אלא או ביום הנף או לאור עיבורו"

חודש ניסן – דוגמת רש"י: ראש חודש ניסן ביום א'

א'	ב'	ג'	ד'	ה'	ו'	שבת
א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
ח	ט	י	י"א	י"ב	י"ג	י"ד
ט"ו	**ט"ז**	**י"ז**	י"ח	י"ט	כ	כ"א
כ"ב	כ"ג	כ"ד	כ"ה	כ"ו	כ"ז	כ"ח
כ"ט	ל	**ל"א**				
	יום הנף	לאור עיבורו	לאור אור עיבורו			

יום הנף
היום בשבוע של ט"ז ניסן – יום הנפת העומר.
עצרת היא היום ה-50; 49 יום = 7 שבועות שלמים,
ולכן עצרת חלה תמיד באותו יום בשבוע – ביום הנף.

לאור עיבורו
אור ליום ל"א מתחילת ניסן – הלילה שבו ניסן "מתעבר" (רש"י).
זה היום בשבוע של י"ז ניסן, ג' דפסח (תוספות).
כלומר: יום אחד אחרי יום הנף.

לאור אור עיבורו
יום נוסף אחריו – ד' דפסח.
לפי הברייתא, ראש השנה אינו חל בו.

סופרים מט"ז ניסן עד א' בתשרי – באיזה יום בשבוע נוחת ראש השנה?

	ניסן (מט"ז)	אייר	סיון	תמוז	אב	אלול		יום הנף (ב')	לאור עיבורו (ג')	לאור אור עיבורו (ד')
"שניהן חסר" סיון חסר (רש"י: כסלו וסיון)	15	29	29	29	30	29	= 161 יום 23 שבועות בדיוק	ר"ה ✓		
"אחד מלא ואחד חסר" חודשי הקיץ כסדרן	15	29	30	29	30	29	= 162 יום 23 שבועות + 1	ר"ה ✓		
4 מלאים בקיץ כגון אייר מלא – לרב הונא	15	30	30	29	30	29	= 163 יום 23 שבועות + 2	ר"ה ✗		

לעולא – בהוה אמינא, כשהשינוי הוא רק לחיסור – שתי השורות הראשונות, כמו הברייתא. לרב הונא ייתכן קיץ של 4 מלאים: "זימנין דמשכחת לאור אור עיבורו!"
בלוח הקבוע של היום חודשי הקיץ תמיד כסדרן, ולכן ר"ה חל תמיד ביום של ג' דפסח – סימן א"ת ב"ש (רש"י).

5 מיישבים את הברייתא

ט:

הקושיה

"לרב הונא... זימנין דמשכחת לאור עיבורו!"

לעולא (בהוה אמינא: משנים רק לחיסור) הברייתא מסתדרת;
לרב הונא ייתכן קיץ של 4 מלאים.

רב הונא

"ולעולא מי ניחא?... הא שבעה עבדינן"

גם לעולא מותרים 7 מלאים, ופעמים המלא הנוסף הוא בקיץ:
"זימנין דלא עבדינן בסיתוא ועבדינן בקייטא" – אותה קושיה.

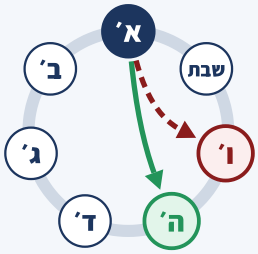
המסקנה: "הא מני? אחרים היא"

"אין בין עצרת לעצרת, ואין בין ראש השנה לראש השנה, אלא ארבעה ימים בלבד;
ואם היתה שנה מעוברת – חמשה"

הבסיס לאחרים: כל החודשים כסדרן (רש"י) – אחד מלא ואחד חסר.

שנה פשוטה, כסדרן: **354 יום = 50 שבועות + 4 ימים**

שנה מעוברת: **383 יום = 54 שבועות + 5 ימים**

ר"ה ביום א' –
ובשנה הבאה?
פשוטה: יום ה'
מעוברת: יום ו'

קושיה

"סוף סוף, לאחרים –
ביום הנף לא משכחת לה!"

כסדרן ר"ה חל תמיד
לאור עיבורו (רש"י).

רב משרשיא

"כגון שהיתה שנה מעוברת, ועיבור שנה שלשים יום – דל ירחא לבהדי ירחא"

שבט	אדר א'	אדר ב'	ניסן	אייר
30	30	29	29	29
	חודש העיבור		במקום 30	

חודש העיבור מלא ← מחסרים כנגדו
את ניסן (רש"י) ← 4 חסרים בקיץ
← **ראש השנה ביום הנף.**
וכך יוצאים 5 ימים, ולא 6.

רב אדא בר אהבה לרבא

"אחרים – מנינא אתא לאשמועינן?!"

וכי באו ללמד חשבון פשוט?

"דלא בעינן מצוה לקדש על פי הראיה"
גם כשלא באו עדים ביום ל' – לא מעברים בשבילם את החודש (רש"י)

רבינא

"והאיכא יומא דשעי, ויומא דתלתין שני!"

8 שעות עודפות בכל שנה
← יום שלם ל-3 שנים

ועוד: 864 מתוך 876 החלקים שבכל שנה ← יום ל-30 שנה (רש"י)
"כיון דליתיה בכל שתא – לא קא חשיב"

6 שמואל כרב הונא

ט:

"אין שנת לבנה פחותה משלש מאות וחמשים ושתים יום, ולא יתירה על שלש מאות וחמשים וששה יום"

	תשרי	מרחשון	כסלו	טבת	שבט	אדר	ניסן	אייר	סיון	תמוז	אב	אלול		350 ועוד:
"שניהם מלאין" מרחשון ואייר נעשו מלאים (רש"י)	30	30	29	30	29	30	29	30	30	29	30	29	356 יום 8 מלאים	"ששה"
"אחד מלא ואחד חסר" כסדרן	30	29	30	29	30	29	30	29	30	29	30	29	354 יום 6 מלאים	"ארבעה"
"שניהם חסירין" כסלו וסיון נעשו חסרים (רש"י)	30	29	29	30	29	30	29	30	29	29	30	29	352 יום 4 מלאים	"שנים"

356 יום = 8 מלאים – כרב הונא. מיתיבי: נזיר "כימות הלבנה" מונה 354 בלבד! – "בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ורוב שנים"

7 מעשה ברבי: 9 חסרים – והלבנה בזמנה

ט: – י.

רבי

"עשינו תשעה חסירין –
ונראה חודש בזמנו!"

הקביעות הקדימה 3 ימים – ובכל זאת! (רש"י)

רבי שמעון בר רבי

"שמא שנה מעוברת היתה,
ועיבור שנה שלשים, ואשתקד
עשינו שניהם מלאין"

"דל תלתא לבהדי תלתא, וקם ליה בדוכתיה"

"נר ישראל! כן הוה" "ואשתקד עשינו שניהם מלאין" = 8 מלאים ← רבי כרב הונא

חשבון רש"י (סכמטי). תוספות: המעוברת היא השנה הזו;
ואולי "בזמנו" לאו דווקא – גם למחרת הקביעות.